

IQTISODIYOTNI MODERNIZATSIYALASH SHAROITIDA KONSOLIDATSIYALASHTIRILGAN MOLIYAVIY HISOBOT TUZISHNING AMALIY JIHATLARI

Ilmiy rahbar: Prof(DSc) Kalonov M.

TMI magistranti: Eshonqulov B.

O'zbekistonda moliyaviy hisobotning xalqaro standartlarini joriy etilishi iqtisodiyotning yanada rivojlanishiga, kengayishiga turtki bo'ladi. Jahon bozoriga chiqish aksiyadorlik jamiyatlari, tijorat banklarining qimmatli qog'ozlarini xalqaro fond birjalarining listing tadbirlariga kiritish uchun, kotirovkalash uchun albatta korxonalaridan moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga asoslangan hisobot ma'lumotlari talab etiladi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2020 yil 24-fevraldagi PQ-4611-sonli "Moliyaviy Hisobotning Xalqaro Standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" gi qaroriga muvofiq aksiyadorlik jamiyatlari, tijorat banklari, sug'urta tashkilotlari va yirik soliq to'lovchilar toifasiga kiritilgan yuridik shaxslar 2021- yil 1-yanvardan boshlab MHXS asosida buxgalteriya hisobini yuritilishini tashkil etadi va 2021- yil yakunlaridan boshlab moliyaviy hisobotni MHXS asosida tayyorlaydi.

O'zbekistonning jahon iqtisodiy hamjamiyatiga integratsiyalashuvi mahalliy fan va amaliyot oldiga buxgalteriya hisobi va hisobot tizimini isloh qilish, buxgalteriya hisobining milliy modelini xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga (IFRS) yaqinlashtirish zaruratini qo'ydi. Ichki buxgalteriya hisobining yangi yo'nalishi bo'lgan konsolidatsiyalangan moliyaviy hisobotlarni shakllantirish muammosining nazariy jihatdan etarli darajada ishlab chiqilmaganligi, uni amaliyot ehtiyojlariga moslashtirish zarurati tadqiqotning dolzarbligini belgilaydi. Kompleks moliyaviy, iqtisodiy, tashkiliy va boshqaruv munosabatlari bilan bog'liq bo'lgan guruhni tashkil etuvchi tijorat tashkilotlari faoliyati to'g'risidagi ma'lumotlarni •

konsolidatsiyalangan moliyaviy hisobotlar shaklida taqdim etish O'zbekiston va xalqaro buxgalteriya hisobining eng dolzarb vazifalaridan biridir.

Mahalliy tashkilotlarning hisobot tizimida konsolidatsiyalangan moliyaviy hisobotlarni shakllantirish metodologiyasi masalalarining etarli darajada ilmiy-nazariy o'rganilmaganligi zarur qonunchilik va me'yoriy-huquqiy hujjatlarning kechikib qabul qilinishiga va ularning qarama-qarshi xarakteriga sabab bo'ldi. Mahalliy tartibga solish va ilmiy muomalada konsolidatsiyalangan hisobotni shakllantirish bo'yicha metodologiya va kontseptual apparatda bir xillikning yo'qligi hozirgi vaqtda juda zarur bo'lgan izchil uslubiy ko'rsatmalarni yaratishga yordam bermaydi. Uslubiy rivojlanish, shuningdek, O'zbekistonda ushbu masalalarni tartibga solish amaliyot ehtiyojlaridan biroz orqada qolmoqda. Hozirgacha konsolidatsiyalangan moliyaviy hisobotni majburiy tayyorlash normasi mavjud emas, bu esa faoliyatning axborot sohasini sezilarli darajada toraytiradi.

Xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga muvofiq mahalliy buxgalteriya hisobi va hisobotini isloh qilish O'zbekiston iqtisodiyotida investitsiya faoliyatini jonlantirishning zarur shartidir. Tashkilotlarning yuqori sifatli, ishonchli, taqqoslanadigan hisobot ma'lumotlari xatarlarni va jalb qilingan kapital qiymatini kamaytirishni ta'minlaydi, keng doiradagi investitsiya loyihalarini yanada qulayroq qiladi. Kapitalning to'lib ketishi hisobot tizimida alohida o'rin tutadigan konsolidatsiyalangan moliyaviy hisobot shaklida tegishli rasmiylashtirishni talab qiladi. Konsolidatsiyalangan moliyaviy hisobotlar amalda aktsiyalari O'zbekiston va xorijiy fond birjalarida ro'yxatga olingan va xorijiy kapital bozorlarida kredit resurslarini qidiradigan O'zbekiston tijorat tashkilotlarining amaliyotiga aylandi.

Mahalliy hujjatlarda konsolidatsiyalangan moliyaviy hisobot deb ataladigan konsolidatsiyalangan moliyaviy hisobotlarni tayyorlashni tartibga soluvchi O'zbekiston qonunchiligi va qoidalarini tahlil qilish va ularni xalqaro moliyaviy hisobot standartlari bilan taqqoslash konsolidatsiyalangan moliyaviy hisobotlarni shakllantirishda qolgan farqlarni va ba'zi hal etilmagan muammolarni ajratib ko'rsatishga imkon beradi. mamlakatimizda moliyaviy hisobotlar.

Kompaniyalarning qo'shilishi natijasida kelib chiqadigan konsolidatsiyalangan moliyaviy hisobotlarni shakllantirishdagi eng murakkab va munozarali muammolar, bunday operatsiyalarning buxgalteriya hisobi - bu yaxshi niyatni aniqlashdir. Korxonani sotib olishdan kelib chiqadigan, uni konsolidatsiyalangan moliyaviy hisobotda aks ettirish va keyinchalik hisobdan chiqarish tartibi. Xorijiy sho'ba korxonalari bo'lgan guruhning konsolidatsiyalangan moliyaviy hisobotini tayyorlash va bu ma'lumotlarning bugungi kunga qadar moliyaviy hisobotda oshkor etilishi vaqt, afsuski, bizning me'yoriy-huquqiy bazamizda to'liq qamrab olinmagan va xalqaro talablardan farq qiladi.

Shunday qilib, konsolidatsiyalangan moliyaviy hisobotni shakllantirish muammosining nazariy va uslubiy jihatdan yetarli darajada ishlab chiqilmaganligi, taqdim etishning ob'ektiv zarurati va guruhni tashkil etuvchi tijorat tashkilotlari tomonidan bunday ma'lumotlarga bo'lgan katta amaliy talab tadqiqotning dolzarbligi haqida xulosa qilish imkonini beradi. O'zbekistonda ham, xorijda ham konsolidatsiyalangan hisobotni shakllantirish tizimi haqidagi nazariy va uslubiy g'oyalarni rivojlantirishning zamonaviy tendentsiyalari keskin munozarali e'tiborga ega. Korxonalarining MHXS ga o'tishi ularning jahon bozoriga chiqishini osonlashtiradi, mamlakatda investitsiyaviy muhitni yaratadi, kadrlar malakasini hamda hisob va hisobotlarni xalqaro talab darajasida yuritilishiga olib keladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Jamboqieva G.S. "Moliyaviy hisob" // O'quv qo'llanma - 2012
2. Djambakieva G.S. "Moliyaviy hisob va hisobot" // Darslik 2018
3. Abdullaev R. "Buxgalteriya hisobi va audit" // Darslik – Samarqand 2010
4. Bogataya I. N. "Buxgalteriya moliyaviy hisobi": darslik / I. N. Bogataya, N. N. Xaxonova . – M.: KNORUS, 2011. – S.

Internet saytlari :

5. www.mfa.uz (O'zbekiston Respublikasi Moliya vazirligi)
6. www.lex.uz (Me'yoriy hujjatlarning elektron ma'lumotnomasi)
7. www.norma.uz (Me'yoriy hujjatlarning elektron ma'lumotnomasi)
8. www.tfi.uz (Toshkent moliya instituti)
9. www.scopus.com (Bibliografik ma'lumotlar bazasi)
10. www.nuz.uz (yangiliklar sayti)